

Arbejdsmiljørådets anbefalinger vedrørende epoxy og isocyanater

Arbejdsmiljørådets arbejdsgruppe

Beskæftigelsesministeren anmodede i juni 2016 Arbejdsmiljørådet om at nedsætte en arbejdsgruppe om epoxy og isocyanater. Arbejdsgruppens arbejde har taget udgangspunkt i et kommissorium, der blandt andet er udformet på baggrund af samrådet i beskæftigelsesudvalget den 23. juni 2016 om arbejdsmiljøet på Siemens Wind Power og Vestas. Arbejdsgruppen har september til slutningen af november 2016 beskæftiget sig med spørgsmålet om at sikre forebyggelse ved arbejde med epoxy og isocyanater. Formålet har været at stille forslag til, hvordan der kan sikres en effektiv forebyggelse i arbejdet med epoxy og isocyanater. Arbejdsgruppen har inviteret en række eksperter og fagpersoner, der har bidraget til løsning af opgaven. Herudover har arbejdsgruppen været på to virksomhedsbesøg for at se konkrete arbejdsprocesser hos henholdsvis en stor virksomhed og en lille virksomhed med midlertidige og skiftende arbejdssteder. Det har givet arbejdsgruppen mulighed for at gå i dialog med virksomhederne om deres forebyggende arbejdsmiljøarbejde.

Arbejdsgruppens kommissorium og arbejdsform er nærmere beskrevet i bilag.

Arbejdsgruppen har på baggrund af dette arbejde givet en række anbefalinger, som efterfølgende er drøftet og tiltrådt af Arbejdsmiljørådet den 14. december 2016.

Grundlaget for Arbejdsmiljørådets anbefalinger

På baggrund af det foreliggende datagrundlag kan Arbejdsmiljørådet konstatere, at der i en tolvårig periode er registreret 996 anmeldelser af arbejdsskader, svarende til godt 80 anmeldelser årligt, hvor epoxy eller isocyanater er angivet som eksponering. Heraf er de 806 anmeldelser vedrørende epoxy og 161 anmeldelser vedrørende isocyanater. Tallene er dog behæftet med usikkerhed bl.a. på grund af den måde, som arbejdsskader registreres på i Arbejdstilsynet og Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring.

Ifølge Arbejdstilsynets Produktregister blev der i 2012 importeret ca. 4.500 tons epoxy og 28.000 tons isocyanater.

Virksomheder anvender både epoxy og isocyanater i meget forskellige mængder fra dråber til hundredevis af kilo. Det er i højere grad arbejdsmetoden frem for mængden af stofferne, der giver problemer, fordi selv små mængder af epoxy kan udgøre en sundhedsrisiko.

Der findes ikke præcise opgørelser over hvor mange virksomheder, der anvender epoxy og isocyanater, men antallet af deltagere på den lovpligtige uddannelse for epoxy og isocyanater indikerer, at omfanget er stort. I 2015 gennemgik cirka ti tusind kursister epoxy-uddannelsen. Heraf deltog cirka fire tusind i regi af arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU), dvs. voksen- og efteruddannelse af primært faglærte og ufaglærte.

Arbejdsmiljørådet kan også konstatere, at epoxy og isocyanater bliver anvendt på såvel store som små virksomheder, i forskellige brancher og dermed i mange forskellige arbejdsprocesser. Det tilgængelige datagrundlag giver ikke svar på, hvilke arbejdsprocesser der er tale om.

Vindmøllebranchen er den branche, hvor der anvendes mest epoxy, og er også den branche, hvorfra der er flest anmeldelser af arbejdsskader til Arbejdsmarkedets Erhvervssikring relateret til både epoxy og isocyanater. Det eksisterende datagrundlag viser også mange andre brancher, hvor der optræder erhvervssygdoms anmeldelser. Det gælder fx udførelse af gulvbelægning og vægbeklædning, malerforretninger, skibsbygning, autolakerere og elektronik.

Isocyanater anvendes til produkter og emballage i plast, maling, lak og lignende produkter til overfladebehandling.

Arbejdsmiljørådet finder på den baggrund, at der er behov for, at der i den forebyggende indsats tages højde for variationen i udbredelse og anvendelse af epoxy og isocyanater i mange forskellige brancher og typer af virksomheder.

Arbejdsmiljørådet har følgende anbefalinger.

Behov for en flerstrengt indsats

Når skader opstår som følge af arbejde med epoxy, er der ofte et akut element i de forudgående hændelser, der kan sammenlignes med de hændelser, der fører til arbejdsulykker. Eksempelvis uheld som spild eller uhensigtsmæssige handlinger.

For arbejdet med isocyanater er der i højere grad tale om påvirkninger over længere tid, der minder mere om de påvirkninger, der normalt fører til arbejdsbetingede lidelser som astma eller allergi. Eksempelvis arbejdsprocesser og bearbejdning, der frigiver isocyanater i luften og fører til skader.

På trods af disse forskelligheder findes der i dag virkemidler, som har effekt i det forebyggende arbejde med både epoxy og isocyanater. For at opnå den mest effektive forebyggelsesindsats er det nødvendigt med en flerstrengt indsats, der adresserer alle led i forebyggelseshierarkiet i Europa Rådets direktiv om kemiske agenser, og som genfindes i bekendtgørelsen om arbejdet med stoffer og materialer.

Der eksisterer evidensbaseret viden om forebyggelse på arbejdsulykkeområdet, der understøtter forebyggelseshierarkiet. Det er relevant at drage paralleller til de forebyggelsesstrategier, som man allerede i dag ved virker. Forskningen i ulykkesforebyggelse viser, at det har en større effekt, hvis man kombinerer tiltag fra hele forebyggelseshierarkiet.

Generelt er tiltag højest i forebyggelseshierarkiet mest effektive. Disse tiltag er kendetegnet ved at være *kollektive sikkerhedsforanstaltninger*, der virker uafhængig af den enkeltes adfærd. Det gælder fx tekniske tiltag som substitution af farlige stoffer eller indkapsling i lukkede anlæg. Tiltag længere nede i hierarkiet er mindre effektive, da de kræver større opmærksomhed og involvering for at opnå en effekt. Fx er effekten af personlige værnemidler afhængig af den enkeltes adfærd og opmærksomhed.

På den baggrund anbefaler Arbejdsmiljørådet, at der arbejdes med en flerstrengt indsats i forhold til epoxy og isocyanater, hvor forskellige typer af sikkerhedstiltag bringes i spil samtidig.

Anbefalingerne fra Arbejdsmiljørådet vedrørende forebyggelse ved arbejde med epoxy og isocyanater er også relevante ved andet arbejde, hvor der anvendes sundhedsfarlige stoffer og materialer.

Arbejdsmiljørådets anbefalinger til beskæftigelsesministeren

Substitution

Arbejdsmiljørådet anbefaler, at:

1. Der etableres et samarbejde mellem relevante Branchefællesskaber for Arbejdsmiljø, Arbejdstilsynet, Videntcenter for Arbejdsmiljø, forskningsinstitutioner og Kemi i Kredsløb. Formålet med samarbejdet er at understøtte substitution af epoxy og isocyanater i små og mellemstore

virksomheder. Samarbejdet skal danne grundlag for vejledning til virksomheder og kredsen af aktører omkring dem om veje til substitution samt konkrete muligheder for materialevalg.

Som et første skridt i samarbejdet igangsættes en kortlægning af, hvilke produkter der anvendes mest, og hvilke muligheder der er for substitution.

2. Arbejdstilsynet i forbindelse med tilsyn med området har særligt fokus på kravene til substitution. Herunder foretager en vurdering af, om muligheden for undersøgelsespåbud udnyttes i tilstrækkeligt omfang. Anbefalingen skal ses i sammenhæng med anbefaling 8.

Vejledning, information og håndhævelse

Arbejdsmiljørådet anbefaler, at:

3. Arbejdsmiljørådet anbefaler, at beskæftigelsesministeren retter henvendelse til miljøministeren med henblik på at få undersøgt, om der er grundlag for at foreslå en evaluering af den fastsatte grænse for, hvornår et epoxyholdigt produkt skal mærkes med EUH205 efter CLP-forordningen.
4. Der udarbejdes en ny At-vejledning, der indeholder en samlet fremstilling af, hvilke krav der stilles til arbejdsgiveren i forbindelse med arbejdet med epoxy og isocyanater. Vejledningen bør bl.a. angive krav i forhold til substitution, arbejdspladsindretning, uddannelse, oplæring, instruktion og tilsyn og AMOs opgaver, medarbejdernes rolle og ansvar, brug af værnemidler og helbredsundersøgelser.
5. Arbejdstilsynet i samarbejde med Videncenter for Arbejdsmiljø opretter én fælles indgang til virksomhedsrettet information og vejledning vedrørende arbejdet med epoxy og isocyanater. Herunder er det væsentligt, at der formidles information om valg af og korrekt anvendelse af personlige værnemidler. Det anbefales, at der i arbejdet med udarbejdelsen søges inspiration fra et tilsvarende materiale, der er udarbejdet i Finland.
6. Den nye At-vejledning og andet informations- og vejledningsmateriale bliver suppleret med branchespecifikke vejledninger fra relevante Branchefællesskaber for Arbejdsmiljø. Det anbefales, at materialerne angiver god praksis for, hvordan arbejdsgiver opfylder sin pligt til at sikre oplæring, instruktion og tilsyn. Herunder at kravet til effektivt tilsyn normalt forudsætter kendskab til de regler, der gælder for arbejdet, og angiver fx norm for, hvor ofte tilsynet normalt skal ske. Materialet bør bl.a. målrettes små og skiftende arbejdspladser.
7. Arbejdsmiljørådet tager initiativ til, at der i samarbejde med relevante Branchefællesskaber for Arbejdsmiljø, Arbejdstilsynet og Videncenter for Arbejdsmiljø iværksættes en informations- og vejledningskampagne om virksomhedernes arbejde med epoxy og isocyanater på baggrund af den fælles indgang (anbefaling 5).
8. Arbejdstilsynet udarbejder en tilsynsinstruks på området, der sikrer effektiv håndhævelse af reglerne om arbejde med epoxy og isocyanater.

Uddannelse

Arbejdsmiljørådet anbefaler, at:

9. Industriens Fællesudvalg tager initiativ til, at målformuleringen for de lovpligtige uddannelse for de personer, der arbejder med epoxy og isocyanater, ændres, så der kommer større vægtning af praktiske øvelser fx i form af indarbejdelse af sikre rutiner i anvendelse af personlige værnemidler.
10. Industriens Fællesudvalg tager initiativ til at udarbejde et samlet undervisningsmateriale, som understøtter praktiske øvelser, samt at undervisningsmaterialet om arbejdet med epoxy og isocyanater jævnlige ajourføres og formidles til underviserne på den lovpligtige uddannelse.
11. De lovpligtige uddannelser indeholder en test baseret på uddannelsens målformulering. Testen skal gennemføres tilfredsstillende, før der kan udstedes et uddannelsesbevis. Der skal i testen tages højde for forskellige sprog- og læsefærdigheder.
12. Der indføres en ordning for generhvervelse af uddannelsesbeviset fra den lovpligtige uddannelse. Det konkrete indhold og de nærmere betingelser skal afklares nærmere og ses i sammenhæng med anbefaling 10.
13. Udbydere af arbejdsmiljøuddannelser etablerer en uddannelse om effektiv forebyggelse i arbejdet med stoffer og materialer med fokus på oplæring, instruktion og tilsyn målrettet personer på virksomhederne med ansvar herfor. Uddannelsen kan eventuelt tilrettelægges således, at den kan anvendes som en supplerende uddannelse for medlemmer af AMO.

Lønmodtagersiden anbefaler, at:

14. Der indføres et krav om, at oplæring, instruktion og tilsyn med arbejdet kun må udføres af sagkyndige personer, der har gennemgået en uddannelse om epoxy og isocyanater og er i besiddelse af et uddannelsesbevis.

Arbejdsgiversiden påpeger at:

15. AMO reglerne er i dag netop indrettet, så de i fuldt omfang understøtter, at arbejdsmiljøorganisationen kan uddanne sig inden for epoxy og isocyanater, hvis det er relevant i den enkelte virksomhed. Alle med ledelsesfunktioner har også i dag mulighed for at blive tilmeldt arbejdsmiljøuddannelser, og derfor er der ikke behov eller grundlag for nye krav om epoxy- og isocyanatkurser for ledelse eller AMO.

Øvrige anbefalinger

Arbejdsmiljørådet anbefaler, at:

16. Arbejdsmiljørådet bliver inddraget forud for Arbejdstilsynets fastlæggelse af ny fast procedure for behandling af dispensationsansøgninger på området, samt at Arbejdstilsynet giver en årlig status til Arbejdsmiljørådet om erfaringer fra tilsyn i forbindelse med ansøgning og genansøgning af dispensationer fra sprøjteforbud.

17. Arbejdsmiljørådets arbejdsskadeudvalg vil drøfte og afklare mulighederne for at styrke fastholdelsen af ansatte, der har eksem eller allergi via tidlig indsats for udredning, behandling og tilbagevenden til arbejdet. Det skal ske, når der foreligger videnskabelige resultater om, hvordan tyske erfaringer kan bruges i en dansk kontekst.
18. Arbejdstilsynet retter henvendelse til AES med henblik på en analyse af anmeldte arbejdsskadesager relateret til epoxy og isocyanater. Formålet er at bidrage med viden til den forebyggende indsats samt danne grundlag for en fremtidig forbedret registrering af arbejdsskader. Resultaterne drøftes i Arbejdsmiljørådets arbejdsskadeudvalg.
19. Der i regi af Arbejdsmiljøforskningsfonden udbydes projekter, der er nytænkende i forhold til en effektiv forebyggelse på virksomhedsniveau – fx ved at inddrage erfaringer fra forgangsvirksomheder eller at udvikle og validere metoder, som kan bruges af virksomheder til at udvikle mere sikker adfærd og sikre arbejdsgange.
20. Arbejdstilsynet som en del af det faglige grundlag for en kommende ny national strategi for arbejdsmiljø skal foretage en samlet vurdering af kemiområdet med henblik på at prioritere indsatsområder.

Bilag 1-3

1. Opsamling af drøftelser i Arbejdsmiljørådets arbejdsgruppe
2. Kommissorium for arbejdsgruppen
3. Arbejdsgruppens Arbejde og sammensætning